

Історичні віхи стоматологічного факультету Української медичної стоматологічної академії

На теренах України тривалий час працює Українська медична стоматологічна академія, що проводить підготовку стоматологічних кадрів і є правонаступницею потужної школи одонтологів Слобожанщини. Історичні віхи створення та розвитку єдиної в нашій країні Української медичної стоматологічної академії представлено в цьому розділі. У 2021 році навчальний заклад планує святкувати сторічний ювілей свого заснування.

Проблема підготовки зубних лікарів у Російській імперії стала особливо гострою в XIX ст. Зуболікарська допомога хворим не надавалася через відсутність кадрів, бо їх не готували ані в Росії (до 1881 р.), ані в Україні (до 1900 р.). У зв'язку з цим видатним хірургом того часу М.В. Скліфосовським на VI з'їзді природознавців і лікарів була обґрунтована пропозиція про необхідність підготовки зубних лікарів з вищою медичною освітою на медичних факультетах університетів. Але тільки після Першої світової війни вирішення питання про підготовку лікарських кадрів стоматологів, здатних надавати кваліфіковану спеціалізовану допомогу, почало набувати реальних рис.

У харківських і київських медичних та зуболікарських колах тих років побутувала думка, що кваліфіковану і спеціалізовану стоматологічну допомогу населенню України зможуть надавати тільки лікарі, які обрали професію стоматолога із самого початку, з перших кроків навчання на стоматологічних факультетах медичних інститутів або в медичних стоматологічних інститутах, де термін навчання становив 4 роки.

30 вересня 1921 р. колегія Укрголовпрофосвіти прийняла рішення про створення одонтологічного факультету у складі Харківської медичної академії та проведення відповідних організаційних заходів, а також про набір студентів і науково-педагогічних кадрів. 8 листопада 1921 р. на засіданні малої колегії Укрголовпрофосвіти було прийняте рішення про перетворення Харківської медичної академії у медичний інститут із двома факультетами: медичним та одонтологічним. Цим історичним рішенням був закладений фундамент вищої стоматологічної освіти в Україні, а стоматологія визнана невід'ємною галуззю клінічної медицини.

Права одонтологічного факультету успадкував із 1931 р. Харківський стоматологічний інститут, з 1967 р. – Полтавський медичний стоматологічний інститут, а з 1994-го – Українська медична стоматологічна академія. У своєму становленні та розвитку Українська медична стоматологічна академія пройшла тернистий шлях, який умовно можна поділити на шість періодів: перший – від моменту організації одонтологічного факультету при Харківській медичній академії (1921–1931); другий – після перетворення факультету в самостійний Харківський стоматологічний інститут (1931–1941); третій – період евакуації у м. Фрунзе (Киргизька РСР) і його функціонування як факультету Киргизького медінституту (1941–1944); четвертий – реевакуація у м. Харків після його звільнення від німецько-фашистських загарбників, відновлення баз підготовки кадрів і подальший розвиток наукових досліджень (1944–1967); п'ятий – переведення у м. Полтаву і перетворення його у Полтавський медичний стоматологічний інститут (1967–1993), а з 1994 р. – в Українську медичну стоматологічну академію.

Перший період (1921–1931)

Відкриття у 1921 р. одонтологічного факультету у м. Харкові стало подією незвичайною. Факультет був першим академічним спеціалізованим вищим навчальним закладом для підготовки лікарів-стоматологів, провідним центром стоматологічної освіти в Україні. Першим деканом факультету став заслужений діяч науки, професор Юхим Михайлович Гофунг. Йому було доручено організувати факультет і навчальний процес. Організація кафедр нового факультету потребувала великих зусиль, праці й наполегливості.

Було організовано 4 спеціальні кафедри, які очолили відомі вчені. Професор М.Б. Фабрикант очолив кафедру хірургії порожнини рота і суміжних ділянок, професор Б.Б. Брандсбург був призначений завідувачем кафедри протезного зуболікування з ортодонтією, професор І.Г. Гайзенберг очолив кафедру оперативного зуболікування зі щелепною ортопедією, а сам професор Ю.М. Гофунг завідував кафедрою консервативного зуболікування з пропедевтичною одонтологією.

Співробітники факультету видали 13 навчальних посібників зі стоматології і велику кількість методичних посібників для студентів. Серед викладачів, які працювали в ті роки на факультеті, був відомий анатом, академік В.П. Воробйов, автор видатних праць з новітніх методів бальзамування. Саме йому було доручено у 1924 р. здійснити бальзамування тіла В.І. Леніна.

Перед деканатом одонтологічного факультету постали важливі завдання втілення у життя першого навчального плану і програми одонтологічної освіти. Навчальний план, створений у 1921 році, довелося поступово змінювати відповідно до об'єктивних умов, які не давали повної можливості поставити викладання, зокрема практичні заняття, на належний рівень до 1924 року. Керівникам факультету доводилося постійно вести боротьбу за всю систему одонтологічної освіти в Україні. Адже цілий ряд з'їздів і нарад періодично (2–3 рази на рік) обговорювали саму її доцільність в Україні, а прояви упередженого ставлення московських зуболікарських кіл до цієї системи та планомірна боротьба з нею як у друкованих виданнях, так і в усних виступах вибивали з колії керівників, викладачів і студентів одонтологічного факультету, перешкоджали його швидкому розвитку і зростанню.

Проте саме життя довело доцільність існування одонтологічного факультету.

Уже в 1924 році були випущені 72 лікарі-одонтологи, добре підготовлені як практично, так і з ґрунтовними загальномедичними та загальнобіологічними знаннями. У 1927 році випускниками стали 227 лікарів.

Підсумовуючи перше десятиліття існування факультету, слід зазначити, що стоматологічний факультет разом з факультетом одонтології Київського медичного інституту стали першими спеціалізованими вищими навчальними закладами для підготовки стоматологів, методичними центрами стоматологічної освіти в Україні.

Другий період (1931–1941)

Процес становлення і подальшого розвитку стоматологічного факультету, а потім інституту, відбувався у дуже складних умовах, які склалися у країні на початку 30-х років. Саме в цей період, у серпні 1931 р., стоматологічний факультет Харківського медичного інституту був реорганізований у самостійний Харківський стоматологічний інститут із 4-річним терміном навчання. Були створені 3 спеціальні кафедри: хірургічної стоматології, терапевтичної стоматології, ортопедичної стоматології. Кожна кафедра мала свою навчальну базу. Інститут був укомплектований висококваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами. Директором інституту був призначений М.В. Нежданов, заступником із науково-навчальної роботи – професор Ю.М. Гофунг. Майже всі викладачі на спеціальних кафедрах мали вищу медичну освіту.

Третій період (1941–1944)

22 червня 1941 року в корпусі по вул. Пушкінській, 7 м. Харкова проходила наукова конференція. Об 11 годині 45 хвилин було зроблено перерву, під час якої стало відомо про напад нацистської Німеччини на Радянський Союз. Гнів і обурення викликало у викладачів і студентів це повідомлення. Вони розуміли, яка біда спіткала народ, державу, Батьківщину.

23 червня в інституті відбувся випуск спеціалістів-стоматологів. Дипломи лікаря-стоматолога було вручено 180 студентам. 62 студенти були переведені на другий курс, 132 – на третій, 130 – на четвертий. Цього ж дня директор інституту Г.А. Личман видав наказ, що вимагав звільнити від навчання чи роботи всіх, хто підлягав призову у Червону Армію, знайти їм заміну, повністю виплатити заробітну платню, прийняти від них усі справи та майно.

ПОЛТАВА

У 1941 році, після випуску лікарів-стоматологів у червні і другого випуску у вересні, Харківський стоматологічний інститут був евакуйований у м. Фрунзе Киргизької РСР і за розпорядженням НКОЗ та ВКВШ тимчасово був перетворений у стоматологічний факультет Киргизького медичного інституту. Відомо, що протягом 1942–1944 рр. факультет випустив 84 лікарів-стоматолога, більшість із яких направлялися у Червону Армію.

Четвертий період (червень 1944 р. – травень 1967 р.)

Цей час в історії УМСА характеризується реєвакuaцією стоматологічного інституту в м. Харків, його становленням і розвитком у післявоєнний період. Директором інституту в липні 1944 року був призначений професор П.В. Власенко – досвідчений організатор, видатний учений, біолог за освітою.

З 1946 по 1951 р. деканом факультету була професор Е.Д. Бромберг. Вона продовжила організацію навчального процесу та відновлення клінічної бази. З 1949 року, після введення 5-річного терміну навчання на стоматологічному факультеті, деканат займався впровадженням нових навчальних планів, програм і дисциплін з урахуванням нових строків навчання.

У 1951 році деканом стоматологічного факультету було призначено М.Ф. Даценко, а в 1957 році – доцента О.О. Сердюкову. Це були роки бурхливого розвитку країни, уведення нових структур в управління народним господарством. Країна ставала на ноги, починався етап освоєння цілих земель Казахстану, Алтаю. З'явилася велика необхідність залучення молоді до цієї роботи, що зобов'язувало декана займатися організацією і відправленням студентів стоматологічного факультету на збирання врожаю на цілих землях Казахстану.

У 1954 році Постановою уряду СРСР стоматологічні інститути були реорганізовані в стоматологічні факультети медичних вузів, але два з них – Московський та Харківський – залишили самостійними медичними стоматологічними інститутами. Основними напрямками наукових пошуків співробітників Інституту в післявоєнні роки були продовження клініко-мор-

фологічних та клініко-мікробіологічних досліджень захворювань зубів і розроблення методів їх лікування. У ці ж роки були закладені основи виконання низки докторських і кількох десятків кандидатських дисертацій.

У 1957 році деканом стоматологічного факультету став професор П.Т. Максименко, який працював до цього заступником декана. Основними у діяльності факультету в період 1957–1961 рр. були два важливі напрями: розширення та переоснащення клінічних баз й удосконалення навчального процесу. Саме в ці роки до ладу став стоматологічний комплекс, у якому «під одним дахом» було розміщено усі стоматологічні кафедри. Це дало можливість планувати заняття на стоматологічному факультеті переривчасто-цикловим методом, тобто по 6 годин у день протягом 20–24 днів, що, у свою чергу, дозволяло інтенсифікувати роботу студентів біля стоматологічного крісла хворого і заощаджувати час на переїзди з бази на базу, а науково-педагогічним працівникам кафедр виконувати комплексні дослідження.

Професор П.Т. Максименко на практичному занятті зі студентами

У роботі стоматологічного деканату помітне місце у цей період займав доцент А.О. Почтарьов, який у 1961–1965 рр. був деканом стоматологічного факультету, а потім близько 29 років працював заступником декана. У 1965 році деканом стоматологічного факультету був обраний доцент В.Ф. Постніков, який працював на цій посаді до 1973 року. Йому було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник вищої школи».

П'ятий період (1967 р. – по сьогодні)

12 травня 1967 року Рада Міністрів УРСР прийняла Постанову № 294 про переведення Харківського медичного стоматологічного інституту в м. Полтаву. У зв'язку з цим МОЗ України 18 травня того ж року видало Наказ № 269 про переведення Харківського медичного стоматологічного інституту в м. Полтаву протягом 1967–1968 рр. Переведення здійснювалося двома етапами.

На першому, у липні - серпні 1967 р., була проведена передислокація кафедр медико-біологічного профілю й облаштування їх у Полтаві у 4-поверховому приміщенні по вул. Шевченка, 23 до початку навчального року, тобто до 1 вересня 1967 р. На другому етапі, у липні – серпні 1968 р., були передислоковані кафедри клінічного, зокрема і стоматологічного, профілю і здійснена підготовка баз для їх розміщення до початку занять.

У 1973–1977 рр. деканом стоматологічного факультету керував доцент М.С. Скрипніков. Завдяки його природним організаторським здібностям авторитет факультету значно зріс не тільки в Україні, а й на просторах колишнього Радянського Союзу. Досвід роботи у деканаті суттєво допоміг Миколі Сергійовичу в його подальшій діяльності як ректора Полтавського медичного стоматологічного інституту, який він очолював із 1986 по 2003 р.

Професор М.С. Скрипніков

Змінив М.С. Скрипнікова на посаді декана професор П.Т. Максименко, який працював деканом стоматологічного факультету з 1977 по 1979 р., а потім – до

цент Д.Є. Кіндій, який працював на цій посаді до 1993 року. З листопада 1993 по вересень 1999 р. деканом стоматологічного факультету був професор В.В. Рубаненко. Інтенсивне зростання навчальної бази для підготовки стоматологів у цей період потребувало значних зусиль студентів. Створювалися студентські будівельні групи, які навчалися, як правило, у вечірній час, а вдень працювали на спорудженні бази інституту (стоматологічної поліклініки, дитячої стоматологічної поліклініки, морфологічного корпусу, лабораторного корпусу, гуртожитків).

У 1994 році Полтавський медичний стоматологічний інститут отримав найвищий IV рівень акредитації та статус Української медичної стоматологічної академії. Деканом стоматологічного факультету з 1999 р. (по 2004 р.) був призначений професор М.Д. Король.

Професор М.Д. Король

У період з 2004 по 2005 р. стоматологічним факультетом керувала професор Л.Ф. Каськова. З 2005 року і по теперішній час факультет очолює його колишня випускниця, доцент кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології А.І. Сидорова, яка до цього працювала заступником декана.

Нині діяльність стоматологічного факультету спрямована на збереження кращих традицій, започаткованих упродовж всієї історії його становлення і розвитку, впровадження новітніх освітніх технологій із підготовки конкурентоспроможних стоматологів.

ПОЛТАВА

Факультет став першим академічним спеціалізованим вищим навчальним закладом для підготовки лікарів-стоматологів, провідним центром стоматологічної освіти в Україні. Рішенням Міжгалузевої акредитаційної комісії, наказом Міністерства освіти України від 13 липня 1994 р. № 229 та наказом МОН України від 23 грудня 2016 року № 1513л факультет як структурний підрозділ Академії отримав право на підготовку фахівців за спеціальністю «Стоматологія» IV рівня акредитації.

Стоматологічний факультет Української медичної стоматологічної академії укомплектований кваліфікованими науково-педагогічними кадрами, що мають досвід практичної та педагогічної роботи і забезпечують потреби навчально-виховного процесу. Усі клінічні кафедри очолюють доктори медичних наук, професори. Загалом науковий потенціал Академії такий: докторів наук – 92, кандидатів наук – 408; осіб, які мають учене звання професора – 82, учене звання доцента – 226. Серед науково-педагогічних працівників – 6 лауреатів Державної премії, 10 заслужених лікарів України, 6 заслужених діячів науки і техніки України, 1 заслужений працівник охорони здоров'я України, 1 заслужений раціоналізатор України, 2 заслужені працівники освіти України. З 2003 року колектив Української медичної стоматологічної академії очолює заслужений лікар України, д. мед.н., професор В'ячеслав Миколайович Ждан.

Із метою реалізації державної політики в галузі вищої освіти в Академії функціонує Науково-методична лабораторія з питань підготовки стоматологів МОЗ України.

Морфологічний корпус Української медичної стоматологічної академії

Навчання студентів проводиться на 39 клінічних кафедрах, які розміщені на лікувальних базах Полтавської області; також організовано Навчально-науково-лікувальний стоматологічний центр, де провідними фахівцями Академії надається багато-профільна консультативна та лікувальна стоматологічна допомога населенню міста й області. Сьогодні підготовка студентів-стоматологів відбувається на 8 кафедрах стоматологічного профілю, 7 з яких мають статус опорних в Україні.

Студенти під час практичного заняття у клінічному залі

Лекційні заняття студентів стоматологічного факультету

На сьогодні студенти стоматологічного факультету повністю забезпечені робочими місцями, обладнаними сучасною апаратурою й устаткуванням. Для читання лекцій використовується 7 аудиторій на 150–250 місць кожна, що дає змогу проводити заняття зі студентами в одну зміну. Ректором та органами управління Академії створені необхідні умови для проведення на високому рівні навчально-виховної роботи за рахунок оптимізації методики і програми навчання, підвищення вимогливості та об'єктивності в оцінці знань, поліпшення матеріального забезпечення навчального процесу, його індивідуалізації, активізації виховання в процесі навчання.

За роки свого існування стоматологічний факультет випустив понад 35 000 фахівців-стоматологів, які плідно працюють як на теренах України, так і в країнах ближнього та далекого зарубіжжя. Багато з них захистили кандидатські й докторські дисертації, завідують кафедрами інших вузів, керують навчальними, лікувальними закладами, клініками.

У 2021 році Українська медична стоматологічна академія планує святкувати свій ювілей – 100-річчя з дня заснування Alma Mater.

Довгим і славетним є шлях розвитку УМСА від одонтологічного факультету, створеного у складі Харківської медичної академії в 1921 р., до провідного спеціалізованого закладу із підготовки лікарів, зокрема лікарів-стоматологів.

За майже 100 років Академія стала авторитетним науковим центром стоматологічної освіти в Україні. Сучасний період історії Української медичної стоматологічної академії – це роки її міжнародного визнання. Стрімкий розвиток навчального закладу, відкриття нових факультетів та спеціальностей, підготовка власних науково-педагогічних кадрів у стінах медичної стоматологічної академії, впровадження нових прогресивних форм і методів роботи, усвідомлення високої місії вищої школи є міцною запорукою подальшого розвитку навчального закладу.

Колектив державної екзаменаційної комісії 2018–2019 року

*Петрушанко Т.О.,
доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри терапевтичної стоматології*